

Herdenking Kristallnacht 2015

Afbeelding omslag:

H.N. Werkman, *Porceleinen poppetje*, sjabloon op papier 1935-1936.

De afbeelding is voor dit doel beschikbaar gesteld door het Groninger Museum, waarvoor veel dank!

Programma Kristallnachtgedenking 2015 in de synagoge

Koor 4 Mei-Projekt

The Butterfly

Pavel Friedman, 1942;
John Tavener, 2002

Ower te sel,
een deel uit het Armeens Oratorium

Ludwik Durian;
Khatchatour Avedissian, 1985

In Synagogedeunen

Saul van Messel, ca. 1980;
Frank Deiman, 2005

- Bosstroade Winschoot- Opstandingskerk
- Staarfhoes
- Bie Laangs

Sprekers:

- **Leo Moeller** namens **Amnesty International** over de stand van het vluchtelingenbeleid
- **Jesper** namens de **Joodse gemeenschap in Groningen**
- **Beno Hofman** met een beschouwing over maatschappelijke tendensen toen en nu met betrekking tot de Joodse gemeenschap in Groningen

Koor 4 Mei-Projekt

Wie liegt die Stadt so wüst

Rudolf Mauersberger, 1945

Reminiscences 1939-1945, suite voor piano,
deel 3: 15.3.1939 Okupace

Karel Berman, 1944

En nog een laatste lied op een tekst van Allen Ginsberg.

Liever niet applaudisseren tussen de muziekstukken door.

The Butterfly

Pavel Friedman, 1942;

John Tavener, 2002

De tekst is van Pavel Friedman, een jonge gevangene in Theresienstadt die op 16-jarige leeftijd in Auschwitz werd vermoord. Hij schreef het gedicht op een stukje dun kopieerpapier, dat na de bevrijding werd ontdekt en later gedoneerd aan het Joods Museum in Praag.

Het gedicht inspireerde ook het "Butterfly Project" van het Holocaust Museum in Houston, een tentoonstelling waarvoor door scholieren uit de hele VS ruim 1,5 miljoen vlinders werden gemaakt om de kinderen te symboliseren die in de Shoah omkwamen.

*He was the last, truly the last.
Such yellowness was bitter and blinding
Like the sun's tear shattered on stone
That was his true colour
And how easily he climbed and how high.
Certainly, climbing, he wanted to kiss the last of my world.*

*I have been here seven weeks, ghettoized.
Who loved me, found me.
Daisies call to me.
And the branches of the white chesnut in my yard.
But I haven't see a butterfly here.
That last one, was the last one.
There are no butterflies here in the ghetto.*

Ow er tesel...

Ludwik Durian;

Khatchatour Avedissian, 1985

Dit is een deel uit het Armeens Oratorium, 70 jaar na de genocide op de Armeniërs in 1915 geschreven. Deze genocide, waarbij honderdduizenden, misschien anderhalf miljoen, Armeniërs omkwamen, wordt nog altijd fel ontkend door de Turkse regering. Te midden van de vele gruwelen van de Eerste Wereldoorlog kreeg deze genocide maar betrekkelijk weinig aandacht. Hitler zei daarover in 1939, kort na zijn inval in Polen: "Wie heeft het tegenwoordig nou nog over de vernietiging van de Armeniërs?" Hij zag er dus een vrijbrief in om andere 'minderwaardige' volkeren brutaal en genadeloos uit te roeien: Joden, Sinti en Roma en ook de Polen, die immers maar Lebensraum voor de Duitsers in beslag namen. 1915-2015. Zelfs dit jaar, precies een eeuw later, was er voor de Armeense genocide maar weinig aandacht.

*Ower tesel, arnen mardoets
Jew toen jew tegh, jew hajreniq
Aran meznits serow herow
Mahow aran ajd wajreniq
Bajts tsi maroem mer hoejse war
Loesanoem é, amen gawar*

*Wie heeft dit gezien?
De mensen, huizen, woonplaatsen
En ons moederland werden ons ontnomen.
Met sabels, vuur en dood namen de barbaren ons alles af.*

*Maar onze stralende hoop
Zal niet sterven en zal elke duisternis verlichten.
Onze duisternis zal worden verlicht.*

In synagogedeunen

Saul van Messel, ca 1980;
Frank Deiman 2005

Saul van Messel was het pseudoniem van Jaap Meijer (1912-1993) uit Winschoten. De ervaringen in Bergen-Belsen, waar hij met zijn vrouw en kind (Ischa) naartoe gestuurd werd, heeft hij nooit onder woorden willen brengen, maar als de dichter Saul van Messel liet hij er soms iets over los. Deze 3 gedichten, echo's van de teloorgang van het Joodse leven in Winschoten, heeft Frank Deiman in 2005 voor het 4 Mei-Projekt op muziek gezet.

Bosstroade Winschoot- Opstandingskerk

*Zulde muurn
Zulde roamm
Aandre uurn
Aandre noamm
Mit baaide oopn oorn
Op zuik noar zulde woorn
Fluuster guster: wat duster
Heur ik miezulm: ik luuster*

Staarfhoes

*Over de spaigel
Hangt moeke wit loakn
Klokke stait stil
En gedienn hangn licht
Pabbe is dood
Twij jeudn koomm woakn
Hou laank hêst doe wacht
Doe mien smale gedicht*

Bie langs

*Doe leste traain
Dij mie bie
Winschoot langs
Naor Schanze ridt
Lag onder dizze zulde locht
Mien jongestied
Dag dode pabbe
Doe ligst hail dichtbie
Woarhèn goan wie*

Wie liegt die Stadt so wüst

Rudolf Mauersberger, 1945

Het stuk is geschreven door de dirigent van het beroemde jongenskoor van de Kreuzkirche in Dresden. Bij de bombardementen kwamen ook 11 zangertjes om. Kort na de bevrijding werd dit werk uitgevoerd in de puinhopen van de kerk, met wat er van het koor over was. De tekst is uit Klaagliederen en beschrijft in prachtige, lyrische poëzie de verwoesting van de tempel in Jeruzalem door de Babyloniërs in 586 v.Chr. en het begin van de Babylonische ballingschap.

*Wie liegt die Stadt so wüst, die voll Volks war.
Alle ihre Tore stehen öde.
Wie liegen die Steine des Heiligtums vorn auf allen Gassen zerstreut.
Er hat ein Feuer aus der Höhe in meine Gebeine gesandt und es lassen walten.*

*Ist das die Stadt, von der man sagt, sie sei die allerschönste,
der sich das ganze Land freuet?*

*Sie hätte nicht gedacht, dass es ihr zuletzt so gehen würde;
sie ist ja zu greulich heruntergestoßen und hat dazu niemand, der sie tröstet.*

*Darum ist unser Herz betrübt und unsere Augen sind finster geworden:
Warum willst Du unser so gar vergessen und uns lebenslang so gar verlassen!*

*Bringe uns, Herr, wieder zu Dir, dass wir wieder heimkommen!
Erneue unsre Tage wie vor alters.
Herr, siehe an mein Elend!*

Reminiscences 1939-1945, suite voor piano **deel 3: "15.3.1939 Okupace" - Bezetting**

Karel Berman, 1944

De Joods-Tjechoslowaakse operazanger en componist Karel Berman (1919-1995) schreef deze suite in Theresienstadt in 1944, voordat hij naar Auschwitz werd getransporteerd, en breidde die later uit tot een achtdelige cyclus die de gehele nazitijd omvat. De delen dragen namen als *Lijkenfabriek* en *Tyfus in KZ Kauffering*. Aangrijpende muziek, waarvan hier een deel wordt gespeeld: de Duitse inval in Tsjecho-Slowakije.

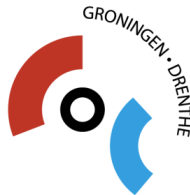
Het laatste lied dat we zingen is een klein stukje uit een grotere compositie op een tekst van Allen Ginsberg uit de tijd van de Vietnamoorlog. Stel je voor: een trein vol rekruten die op weg zijn naar een front. Waar? Tegen een vijand. Welke?

Who's the enemy
Year after year, war after war
Who's the enemy
What's the weapon, battle after battle
What's the news, defeat after defeat
What's the picture, decade after decade?

Uitvoerenden:

Koor 4 Mei-Projekt Groningen, o.l.v. Pieter Kole
Olga Karelova (piano)
Michelle van de Braak (cello)
Alian Bergsma (dwarsfluit)

Het 4 Mei-Projekt is in 1979 opgericht, geïnspireerd door het anti-fascistische verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. De vereniging organiseert ieder jaar, een uur na de dodenherdenking op 4 mei, een concert in Groningen en daarnaast nog een aantal optredens in andere plaatsen in binnen- of buitenland. Jaarlijks kiezen we een nieuw thema dat betrokkenheid uitdrukt met vrede en sociale rechtvaardigheid, dat de herdenking van het verleden verbindt met actuele situaties. Daarbij wordt gezocht naar een uitdagende muzikale vorm, waarbij ook wel compositieopdrachten worden gegeven aan hedendaagse Nederlandse componisten. Een Groningse traditie die in deze vorm uniek is voor Nederland.

Werkgroep Vluchtelingen Vrij

